

Izhaja vsak četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natiane en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 16.

V Mariboru 21. aprila 1870.

Tečaj IV.

Vabilo.

Savinski rodoljubi so sklicali na nedeljo 24. t. m. v Zavec pri Celju na 2. uro popoldne shod slovenskih volilcev celjskega volilnega okraja. Pri tej priložnosti bi se lahko snidli rodoljubi iz vseh krajev slovenskega Štajarja.

Podpisani torej povabijo slovenske rodoljube, naj se ne samo iz celjskega, ampak tudi iz mariborskega, ptujskega, ljutomerskega, brežkega in sloveno-graškega volilnega okraja v prav obilnem številu pri tem shodu vdeležijo.

Predmeti posvetovanja bodo:

1. Kteri kandidati naj bi se postavili za slovenski Štajar, ako bi, kar je v kratkem pričakovati, se razpustili deželni zbori;
2. Pogovori o slovenskem političnem programu.
3. Volitev centralnega narodnega volilnega odbora za slovenski Štajar.

Dr. Jože Vošnjak, Franc Žuža, Franc Skaza.

Prelaz v federalizem.

Imamo sopet nove ministre. Stari so razpuščeni, državni zbor in deželni zbori bodo brž ko ne na novo voljeni. Sicer je novo ministerstvo dalo že zopet staro parolo: ustavo v ustavi premenimo, ali to ne gre. Ali se še slovanski narodi dalje tlačijo, ali se z njimi pogodi. Če se še imajo dalje tlačiti, zakaj pa se je potem staro ministerstvo razpustilo, če pa kanijo novi ministri stopiti starim v stopinje, bodo se tak nemogoče in smešne napravili, kakor prejšnji. Kajti brez Čehov, Poljakov, Tirolcev, Slovencev, Italijanov, je vsaka zbornica državna pred sam seboj smešna in premagana. In zmagalna opozicija pod starimi pogoji, nad katerimi je slavno zmagala, vendar ne bo z nova hotela podvreči se. Zato mora priti do nove sisteme in do novih volitev.

Recimo, da bodo volitve pravilno izšle, da sedijo v českem in moravskem deželnem zboru sopet opravičene narodne večine, isto tako v Galiciji stranka Smolkova, da v Dalmaciji zmagajo narodnjaki, kakor se spodobi, isto tako na Kranjskem, in tudi na Tirolskem sopet federalisti, indii pa obveljajo dostojneče slovanske manjšine, s kratka recimo, da premaga prihodnjih volitev federalistična stranka, kako se bo potem avstrijsko prašanje razvilo?

Česki deželni zbor, ki je v borbi za federalizem v prvi vrsti, bo najprej zahteval, da se popravi volilni red. S tim se dostojno okrepi. Potem pride zahtevanje po generalnem zboru kraljevstva českega, to je zbor za Česko, Moravsko, Slesko. Če se to dovoli, se ustanovi českega kraljevstva samouprava in predlog za kronovalno obljubo. Tako dobijo Čehi kronanega kralja českega in pomirje s Čehi je gotovo; vkupne zadeve, ki poleg samouprave českega kraljevstva za avstrijsko carstvo ostanejo, se prepustijo za skupne obrav-

nave v državnih delegacijah. Ktere bodo skupne zadeve, je odločeno deloma v pogodbi z Ogerskim, deloma se ima določiti pri obravnava s českim generalnim zborom, ali pogojno v izrednem zboru vseh neogerskih delegatov kot predlog za deželne zbere. Na enak način ima biti poravnave z Galicijo, Tirolskim, Kranjskim zaradi povečane samouprave in skupnih zadev.

Dalmacija bo brž ko ne zahtevala združenje s Hrvatsko-Slavonskim in bode povod iz tega, da se Hrvatsko-Ogerska pogodba pregleda in popravi. Recimo, da se v tem pregledanju Hrvatsko-Ogerske pogodbe v smislu narodne stranke vdeleži vojaška granica, in da trojedna kraljevina z granico spojena, voli si pridobiti v skupnih državnih delegacijah poleg ogerskega kraljevstva neposreden zastop, onda so stene dualizma pale. Morda se bode potem „ustavovernim“ deželnim zborom tudi ljubilo vzeti nekaj več samouprave in iz deželnih zborov neposredno voliti v državne delegacije.

Recimo, da se vse to tako napravi, kakor si želi vsak Avstrijan, pravimo Avstrijan, da se napravi mir in sprava v Avstriji med vsemi narodi in deželami po pravici, zgodovini in ravnopravnosti, tako da se nikomur krivica ne godi, da ni nikdor nezadovoljen, ne na Ogerskem, ne v nekdanji ali sedanji Cislajtaniji, recimo da si vse dežele in narodi priborijo svojo samostalnost in samoupravo za nauk pravosodje, notrajno administracijo, gospodarstvo, proti temu pa vunajne zadeve, vojaštvo, denarstvo, trgovino in še vzajemno garancijo ravnopravnosti za vse avstrijske narode popustijo skupni Avstriji in skupnim državnim delegacijam iz dežel in narodov razmerno voljenim, recimo da se vse to tako zgodi: Kako pa bo z našo Slovenijo, kako se udeležimo mi Slovenci tega federalističnega gibanja? Za nas Slovence razun Kranjskega je težko, ker nimamo državopravnega temelja in smo raztrošeni po tolikih deželnih zborih. Imamo zares naravne temelj, narodne naravne pravice, ali smemo li od krone pričakovati zedinjene Slovenije? Naj brže smo mi Slovenci v deželnih menjšinah najzadnji, kojim se izpolnijo želje še le v skupnih državnih delegacijah, ktere bodo imele pravico in morda tudi voljo, nam meje za zedinjeno Slovenijo dovoliti in postaviti in isto tako enako skupljenje drugih menjših dežel določiti, ko bi se želja in potreba kazala.

Tačas pa velja na eni strani Čebe, Poljake, Tirolece složno in vzajemno v federalističnem smislu podpirati, na drugi strani pa imajo naše slovenske večine v Ljubljani in slučajno v Gorici dolžnost, svoje zapuščene brate na Koroškem in Štirske v brambo vzeti in po svoji moči težiti, vleči in tiščati za zedinjeno Slovenijo. Manjšine pa se bodo branile in borile, kakor bodo mogle s prašanji, protesti, z izstopom, na vsak način kakor bode služilo. Pred vsem pa je treba, da se ljudstvo za svoje narodno rešenje vzdigne pri volitvah in taborih, vsak in vsi. Dosti še je dela tudi po mestih in trgih mora nemškutarija minoti in se kazati taka sloga, kakor so jo kazali Čehi pri svojih volitvah. To delo ni na en teden, al na eno leto, ampak še morda dalj časa, vsakako pa valja federalistično zastavo visoko povzdignoti. Če se slovanska in nemška federalistična stranka ozko zvežejo, morajo zmagati, vsaj najprevidnejši Nemci, kakor Schuselka, Fischhof sami vidijo, da je v federalizmu rešen ob enem tudi njihov nemški otok med Slovani in kar je največ vredno, pravica pride po takem do vlade in po pravici mir.

Ali nam bo ta pota sedajno novo ministerstvo pripravilo, ali nam bo le zadosti pravično, da se narodi zamorejo v ta pomirliva pota podati, to bo učila prihodnost. Ako tega

ne steri, ne more se reči, da je Avstrija pri starem, ampak godi se ji kakor zastarelem bolniku, ki mu je vedno slabše, dokler da ne pride čas, kedar je prepozno.

Postava od 8. februarja 1869,

(Dalje.)

15) Dati naznanje presoje, predloge in začasna šolska sporočila na više šolske gospodske.

§. 28. Okrajno šolsko svetovalstvo se snide najmanj enkrat na mesec k redni seji. Predsednik sme po potrebi sklicati tudi zvonredno sejo, in tudi mora sklicati, če to zahtevata dva uda. Vse zadeve, gledé na ktere se mora kaj odločiti, presoditi ali predložiti se morajo skupno uravnavati.

§. 29. Da se more kaj odločiti, je potrebno, da je zvon predsednika še nazočih najmanje polovica udov. Odločuje se le po absolutni večini glasov; če je na vsaki strani enako glasov, odloči predsednik, ki tudi ima pravico zabraniti izpeljavo odločeb, ktere so po njegovem mnenju soper postavo in si zastran tega mnenje deželnega šolskega svetovalstva priskrbeti. Pritožbe proti sklepu okrajnega šolskega svetovalstva grejo do deželnega šolskega svetovalstva in se morajo pri okrajnem šolskem svetovalstvu vložiti in imajo odložno moč, če se namreč to zgodi v 14 danih po naznanjenju one odločbe, proti kateri se hoče pritožiti.

§. 30. V zadevah, ktere so tako nujne, da se ne more čakati do prihodne seje in se ne more sklicati zvonredna seja, sme predsednik stvar sam poravnati, mora vendar brez odlaganja ali najkesej v prihodnji seji v tem dovoljenje okrajnega šolskega svetovalstva doseči.

§. 31. Minister uka in bogočastja imenuje okrajnega šolskega ogleda ali za en ali za več šolskih okrajev. Imenuje se na podlagi trojininega nasveta deželnega šolskega svetovalstva na šest let.

Opazovanje uka v verozakonu, ktero ima vlada po §. 2 postave od 25. maja 1868 in po §. 2. te postave, oskrbuje okrajni šolski ogleda.

§. 32. Ravnatelj in učitelji ljudskih šol, kteri podučujejo v enem šolskem razredu, se smejo za okrajnega šolskega ogleda imenovati samo z dovoljenjem onih, ki plačujejo dotično šolo.

V tem slučaju se jim daja po potrebi učiteljski pomočnik na stroške normalne šolske zaloge, za čas dokler šolski ogleda svoje posle izvršuje, če je taka pomoč v tem času potrebna.

§. 33. Okrajni šolski ogleda ima oblast s časoma šole ogledati in preiskati.

Ima pravico v podučivno-pedagogičnih predmetih svetovati in v tem opažene pomanjkljivosti taki na mestu z ustmenim poveljem popraviti.

Tudi ima pravico sklicati in voditi zборе (konferencije) okrajnih učiteljev.

Pri obiskovanju javnih šol njemu odkazanih, mora okrajni šolski ogleda posebno gledati na:

1. ali okrajni šolski ogledi svojo dolžnost storijo zastran ogledanja šol,
2. ali se držijo postavne odločbe zastran prijemanja in odpuščanja otrok iz šol,
3. na zmožnost, marljivost in obnašanje učiteljev proti šoli, dalje na to kako strahovanje, red in snaga je v šoli.
4. ali se drži učni načrt, kak je način učenja, kako napredujejo otroki v obče in v posameznih predmetih.
5. na vpeljana sredstva in pomočke uka in na notranjo uravnavo šole.
6. na ekonomične razmere šol in na plačo učiteljev. Pri obiskovanju privatnih šol in zavodov za odrejo mora šolski ogleda gledati na to, ali izpolnjuje one pogodbe, pod kterimi so bile dovoljene in ali ne prestopajo mej svojih pravic.

§. 34. Okrajni šolski ogledi morajo sporočiti o svoji delavnosti okrajnemu šolskemu svetovalstvu in pristaviti, kake potrebne predloge in naznanila so na mestu zapovedali.

Ta sporočila se morajo s odločbami vred, ktere so se o njih storile, predložiti deželnemu šolskemu svetovalstvu, ktero se mora na njih ozirati, kolikor je potrebno, kedar predloži šolska sporočila ministerstvu bogočastja in uka.

§. 35. Predsednik razdeli uloge med ude, da se potrebno izdelajo.

§. 36. Okrajni šolski ogledi dobivajo za časno ogledovanje in preiskavanje šol navprečni denar iz državnih dohodkov. Ravno tako se plačujejo tudi stroški za tekoče pisarnične potrebe in za opravilstvo iz državnih dohodkov. (Dalje.)

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Pomnoženje sadnega drevja iz semena.

(Dalje.)

Spomladi se veje odstranijo, s kterimi je jesenska setva skozi zimo pokrita bila, da se skorja po gredah zrahlja, po tem se spet grede pokrijejo z vejami, da semena več vlage imajo; če se kaj plevela pokaže, je treba pleti, če je presušno, pa pomakati. O pletvi je paziti, da se s travo drevesca ne izpulijo, ko začnejo rasti. Če bi kako drevesce slabo rastlo ali je nekazno, se naj izpiplje, da drugo več prostora ima; kder pa v šopkih rastejo, jih je izredkati, in lepa drevesca v rečine posaditi. Se vé, da se dračje ali vejevje pobere, kadar ga več treba ni.

Drugo leto se morajo drevesca okopati, za to delo je ozka rolnica najboljši, potem jih opleti, kar se mora tudi še potlej večkrat ponoviti.

Tretje leto mala drevesca že zlo zrastejo, da so persta debela; ktera so močna, se jim spodnje vejice otrebijo, slabim se vrhi ali debela malo prirežejo; da lepša debela naredijo, na primer: pri jablančkih, hruškah in slivah. Kdor ima večo drevesnico, zamore že drugo spomlad večja drevesca 1—2 čevlja narazen na poselno gredo presaditi, ktera je iz prvega sadeža izkopal. Morajo pa se takim drevescem vse dolge, posebno srčne korenine prikrajšati, da več postranskih korenin naredijo; in če so 2 ali 3 leta stara, da že postranske veje imajo, se jim te in vrh posnamejo, korenine pa 4 do 5 paleev prirežejo. Pri orehih in kostanjih, ki imata debelo svrš ali stržen in se ne zaraste, se nikdar vrh ne prireže.

Na novi gredi je dobro nekaj tednov prej jamé narediti kako ped globoke, in drevesca k večemu kak palec globokeje posaditi, kakor so prej rastla. Ko se koreninice poravnajo, z dobro prstjo nasipljejo, z vodo polijejo, se zadnjič nekoliko okoli potlači in količi pristavijo, ki se z ličjem k deblu privežejo, vmes pa, kder so privezana, se nekaj mahu dene. Drevesa se smejo presajati, ko listje odpada, in dokler se drevo sopen ne muzga; kar se zgodi od vseh svetnikov do sv. Jurja. Presaja pa se takrat, kdar je prst vlažna in tiho vreme; v cmokasto zemljo ni dobro saditi.

Kdor drevesa, ko jim je korenine prikrajšal, v kako lužo s koreninami dene ali jih namoči, in potem s prav dobro prstjo potrosi in tako posadi, se rane hitro zacelijo, drevesa čvrsto in močno rastejo, pa tudi mnogo novih korenin storé. Taka drevesca eden do pol drugi čevljev okoli iz zemlje živeža vlečejo in se drugo leto že smejo žlahtniti ali cepiti in potlej, ko so ročnika debela in 6 do 7 čevljev visoka, pa lepi vrh naredila, se na svoj kraj presadijo, kder imajo zmiraj biti.

Vlastnik, ki si za svojo potrebo iz semena sadno drevje izreja, dobro stori, ako kosčice in peške prav redko sadi in seje; temu jih ni treba v drugo posebno gredo presaditi, in jih na mesti zamore drugo, tretje ali četrto leto pocepiti, in ko v stan pridejo, na svoje stanovitno mesto presaditi.

Slabo rasteča semenska drevesa se porabijo za podlago prtlikovcem, to je: se pocepijo za majhna, nizka drevesa, ki so 3, k večemu 8 čevljev visoka, pa pridno žlahtni sad do našajo, toda treba jih je posebej oskrbovati.

O p a z k a.

Zmiraj na enem mestu ni dobro drevesnice imeti, ker se drevesa nebi dobro obnašala, temuč treba je kak nov kraj za to odločiti, ko so se v prvem sadišču drevesa izredile in na stanovitna mesta presadile; ali pa se drevesnica potem pognoji in kak drug sad, postavim: rona, zelje, krompir pridela, in za tem spet za drevesnico obrne. Inače bi